

Läroplaner och utbildningshistoria – ett försök att göra det komplicerade begripligt

Jonas Gustafsson
jonas.gustafsson@lhs.se
www1.lhs.se/~jongus
Oktober 2007

Föreläsningens syfte

- Med hjälp av begrepp som *läroplansteori*, *läroplanskod*, *klassifikation*, *inramning* identifiera några aspekter på den svenska skolans utveckling
- Diskutera relationen skola – samhällsutveckling ur ett läroplansteoretiskt perspektiv
- Introducera John Dewey och hans pedagogiska tankar

Föreläsningens poänger

- Läroplansteori som verktyg att förstå relationen mellan utbildning och det omgivande samhället – socialt, ekonomiskt och kulturellt
- Sega strukturer, lite förändring över tid
- Omfattande historiskt arv
- Skolan och förskolan utsätts för stort förändringstryck
- Konkurrerande intressen om skolans roll och funktion

Utbildning som ett samhälleligt fenomen

- Utbildning som social och kulturell reproduktion
- Utbildning som selektion och kvalificering
- Kodifiering av relationen barn/vuxna
- Utbildning som ett sätt att organisera världen

Läroplanens tre nivåer

1. Hur värderingar, kunskaper och erfarenheter väljs ut och organiseras
2. Hur styrs utbildning?
3. Hur materialiseras läroplanen?

(Lundgren, 1989)

Några inslag i tänkandet

- För vem eller vilka är utbildningen till?
- Urval av kunskaper. Vad är viktigt?
- Vem bestämmer över utbildningen? Stat - kyrka - lärare - föräldrar - näringsliv - elever
- Föreställningar om vad utveckling och inläring är

Några ideer om skolans uppgifter

- Arbetslivet
- Allmänbildning
- Personlighetsutveckling
- Fostra demokratiska medborgare

Några skilda läroplanskonceptioner

- Intellektuell slipning
 - formalbildning, klassisk bildning
 - skolan som kloster
- Ett sätt att förbättra samhället
 - Utveckla individers förmåga att hantera samhällsproblem

Skolans fem (?) perioder

- Antiken - ca 1820 (1840)
- Ca 1840 - ca 1900
- 1900 - 1945
- 1945 - 1970
- 1970 ff

I: Antiken - ca 1820 (1840)

- Skola och utbildning - av ett fåtal för ett fåtal
- Utbildning främst för statens behov

Några exempel på kyrkans inflytande i Sverige

- Klosterskolor (under medeltiden) - enkla skolor för fattiga barn
- Katedralskolor (1600-talet) - i stiftstäderna, förberedelse för högre teologiska studier
- Teologisk fakultet - prästutbildning
- Stark kyrklig kontroll av folkundervisningen sedan 1600-talet

II: Ca 1840 - 1900

- Folkundervisning institutionaliseras
- Folkskolestadga i Sverige fr. 1842
- Lärarutbildning börjar organiseras

Innan den egentliga sångöfningen börjas, iakttages följande:

Undersökes hvilka av skolbarnen som ega anlag för sång. Denna undersökning sker på detta sätt, att läraren, som intagit plats vid sångtaflan, framkallar ett barn i sänder, och låter det sjunga några af mellantonerna, t.e.x. 1,2,3,4,5. kan barnet någorlunda rent träffa dessa eller dylikt föresjungna toner, anses det ega sångröst.

[...]

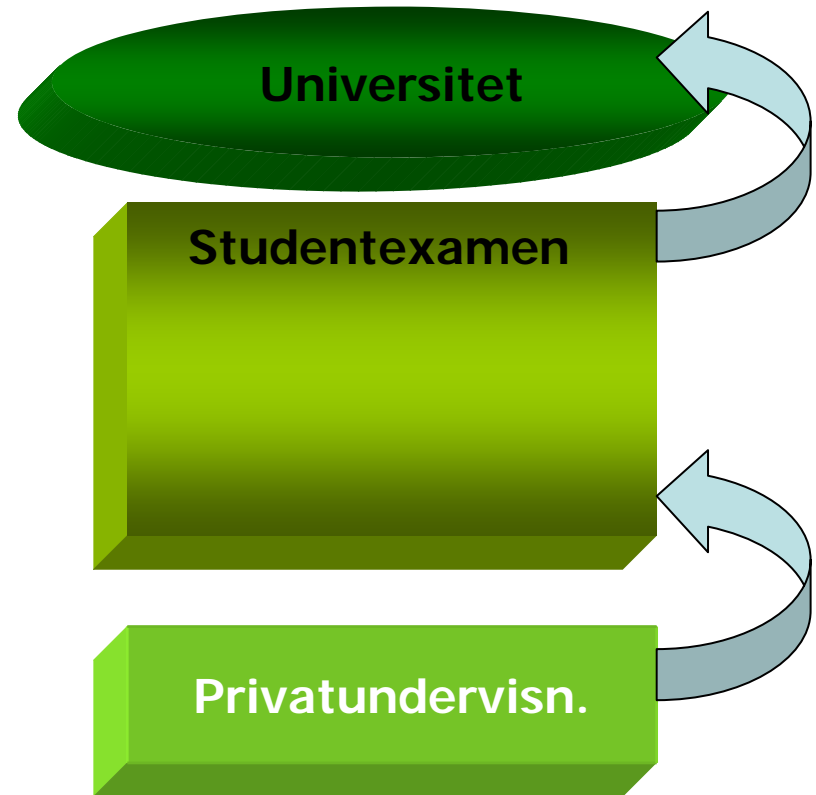
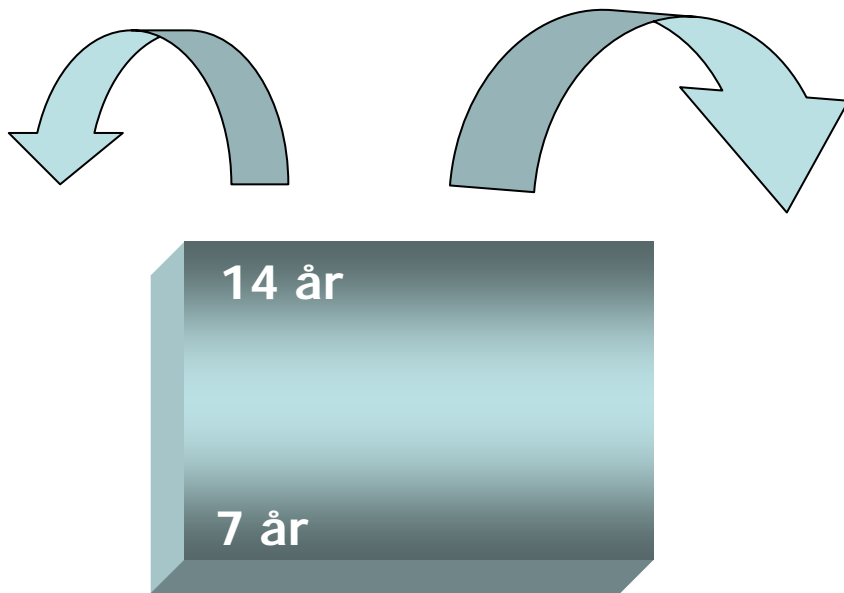
Denna senare regel bör innefatta ett bestämt förbud för dem, som sakna sångröst, att försöka deltaga i sång, hvilket förbud med största stränghet bör tillämpas, ty hvad är odrägligare, än att höra en melodi accompanjerad af dessa brutala, omusikaliska ljud, hvilka kunna i synnerhet vid den allmänna gudstjänsten kunna tyvärr vara ganska talrika.

CP Hultstedt, 1851: *Sånglära för folkskolor*

Parallelskolesystemet sent 1800-tal

Folkskola

Lärdomsskola

Parallelskolesystemet sent 1800-tal

- **Folkundervisning - folkskola**
- Läsning, räkning, skrivning
- Kristendom, kyrkosång, hembygdskunskap
- Moralisk fostran
- **Läroverk**
- Latin
- Realia
- Moderna språk
- Matematik
- Musik
- Studentexamen
- Formalbildning

Skilda världar?

Koder för stoffurval

- **Collection code**
- Separerade ämnen
- Akademiska discipliner
- Hög autonomi
- Lärarna behöver inte samarbeta
- **Integrative code**
- Tematiska studier, definierade utifrån problem eller lärarlag
- Lägre autonomi, starkare pedagogisk ledning

III: 1900 - 1945

- Utbildning länkad till teknisk och ekonomisk utveckling
- Modern infrastruktur (telefoni, järnvägar, vägar, radio, biografer...)
- Yrkesutbildningar (lärarutbildning, ingenjörsutbildning m.fl)

IV: 1945 - 1970

- Utbildningsexplosion
- "Sputnikeffekten" 1956
- Enhetsskola - grundskolan - införs
- Stark koppling till arbetsmarknadens behov
- Den amerikanska progressivismen
- Kvinnornas intåg på arbetsmarknaden – förskolan byggs ut

Pedagogisk progressivism

Swedish style (ca 1940-1990)

- Individualisering
- Nyttä
- Vetenskaplig grund - psykologi
- Den moderna utvecklingspsykologin (Piaget) i.o.m. Barnstugeutredningen 1968
- Demokratiska värden

V: 1970 - ff

- Krympande offentlig ekonomi
- Energikrisen 1973
- Diskussion om tillväxtens gränser

Den sv. skolan på 1980-talet

- Stark central styrning
- Omfattande regelverk
- Insikt att den centralstyrda skolan inte motsvarade förväntningarna
- Arbetsmarknadens snabba förändring
- Kontinuerliga utbildnings- och fortbildningsbehov

1990 - ff

- Från regelstyrning till mål-resultatstyrning
- Decentralisering
- Ökat intresse för friskolor
- Ökat inflytande för föräldrar och elever (kundorientering?)
- Utbildningsmarknad
- Livslångt lärande

Reformerna under 1990-talet

- Kommunal skola
- Skolan och förskolan ska styras av uttalade mål
- Lärare och rektorer genomför ett uppdrag
- Utvärdering och uppföljning
- Fristående skolor ska styras av samma läroplan som kommunala

Några politiskt gångbara förslag idag (2007)

- Ge ett ordningsomdöme i terminsbetygen.
- Ha en Läsa-skriva-räkna-garanti. Inget barn får lämna skolan utan tillräckliga kunskaper.
- Införa betyg från årskurs sex.
- Återinföra lågstadiet och lågstadieläraren.
- Ha obligatoriska nationella prov i läsning, räkning och skrivning från årskurs tre.
- Införa en lärlingsutbildning på gymnasiet för de mer praktiskt begåvade eleverna. Gymnasiet får därmed tre typer av utbildningar som avslutas med tre olika examina; studentexamen, yrkesexamen eller lärlingsexamen.
- Begränsa möjligheterna att läsa hobbykurser på gymnasiet.
- Att grundskolan ska garantera elever fysisk aktivitet vid minst tre tillfällen per vecka.

Läroplansteori

- Utbildningens ”ordnande princip”
- Principer och idéer om skolans styrning
- Hur förverkligas intentionerna med skolan?

Läroplansteori...

- Handlar alltså om den politiska nivån – hur utbildningspolitik formuleras och utövas
- Handlar om den didaktiska nivån – hur undervisning bedrivs, innehåll väljs ut och organiseras etc.
- Handlar om **relationen** mellan dessa nivåer

Klassisk kod	Realistisk	Moralisk	Rationell
Kunskap är insikt i de givna (gudomligt inspirerade) historiska sanningarna	Kunskap är insikt om naturlagar och den naturliga ordningen. Naturen som ordnande princip	Kunskap är övertagande av och respekt för de regler som gäller i samhället	Kunskap är en aktiv process, erövring av egen förståelse
Kunskap vinnes genom studier av klassiska texter	Systematiska undersökningar av naturens ordning, som leder till förståelse för naturlagar och andra principer	Genom tillägnan av moraliskt lämpliga studier och verksamheter	Genom egen verksamhet som syftar till att lösa problem
Trivium – de ämnen som slipar insiktsförmågan	Naturvetenskap	Läsning, skrivning, hembygdskunskap, sång	Nytta – de ämnen/områden som motsvarar identifierade behov
Läroverk	Läroverk, realskola	Folkskola	Grundskola

...men gränisar också till frågor som gäller

- Utbildningssociologi
- Pedagogisk filosofi
- Politisk filosofi
- Didaktik